



ГУМАНІТАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 1:061.3(519.5)

ФІЛОСОФСЬКИЙ ФОРУМ В СЕУЛІ

ПАВЛОВСЬКИЙ В., д. ф. н., професор Чернівецького
торговельно-економічного інститут КНТЕУ

Вперше в Азії у столиці Республіки Корея з 30 липня по 5 серпня 2008 року проходив XXII Всесвітній філософський конгрес. Його загальною темою було "Переосмислення філософії сьогодні".

На цей форум прибули 2093 філософи з 88 країн. Найчисленнішою делегацією була корейська (823 особи, в тому числі аспіранти і студенти), далі за кількістю учасників йшли американці та росіяни. З України приїхало лише декілька філософів. Інтелектуальною особливістю Сеульського конгресу стала масова й активна участь в його роботі азіатських мислителів – корейські, японські, китайські, індійські та інші спеціалісти континенту репрезентували більше половини всіх доповідей і диспутів.

У Республіці Корея дуже серйозно і відповідально поставились до організації цього унікального форуму, який збирається раз на п'ять років. Уся основна діяльність конгресу відбувалась на живописній парковій території величного Сеульського національного університету. На урочистому відкритті з привітаннями до філософів звернулись прем'єр-міністр Республіки Корея Хан Сен Су, генеральний директор ЮНЕСКО Коїтіро Мацуура та інші високі офіційні особи. Були створені всі умови для плідних дискусій, для спілкування та відпочинку учасників Конгресу.

Кожний такий форум не залишається безслідним у приростанні духовного потенціалу багатьох країн планети, а також в існуванні різних філософських напрямів і шкіл, у творчій діяльності багатьох філософів і вчених.

На пленарні засідання було винесено такі теми:

- переосмислення моральної, соціальної та політичної філософії: демократія, право і глобальна відповідальність;

© Павловський В., 2009

- переосмислення метафізики та естетики: реальність, краса і смисл життя;
- переосмислення історії філософії та компаративістської філософії: традиції, критика і діалог;
- переосмислення епістемології, філософії науки і технології: знання і культура.

Головними темами симпозіумів стали: глобалізація і космополітизм; конфлікт і толерантність; біоетика, етика навколишнього середовища і майбутні покоління; традиції модерна і постмодерна: східна і західна перспективи; філософія в Кореї. Крім того, відбулось майже чотириста засідань секцій та "круглих столів".

У дні роботи форуму прозвучали доповіді відомих філософів із різних держав і континентів, які пробудили жваві диспути, коментарі і критику.

Широкий інтерес викликав симпозіум "Традиції модерну і постмодерну: східна і західна перспективи". Професор Ка Кьонг Чо, який вже багато років працює в США, розглянув проблему взаємодії культур Заходу і Сходу. Він звернувся до відомих віршів Р. Кіплінга "Схід є Схід. Захід є Захід. І їм не зустрітись ніколи".

Доповідач стверджував, що Захід може навчити Схід жити в сучасному суспільстві. І Схід багато чого переймає у нього в цьому відношенні. У свою чергу, Схід може навчити Захід жити в гармонії з природою і з самим собою. Екоетика сходить до етики космосу стародавніх і античних мислителів, зокрема Лао-Цзи. Професор звернув увагу на те, що культура вирощування рису, певним чином вплинула на формування культури східних народів. І можна додати: це також культура ставлення до води в умовах жаркого клімату, до моря, що відкриває шлях у великий світ і забезпечує рибою та морепродуктами.

Крім того він зазначив, що Г. Гегель був неправий у відношенні до суспільств Сходу, звинувачуючи їх людей у страху перед природою. Навпаки, східні народи живуть відповідно до законів природи. Мистецтво життя – це сфера культури Сходу. Ка Кьонг Чо порівняв вчення Г. Лейбніца та І. Ньютона і показав, що перший вивчав східну філософію і його монада – жива, а другий, навпаки, був далекий від східної мудрості і відкриті ним закони – суто механічні.

Дух Заходу перемагає на Сході, але й Схід теж дає дещо Заходу. Філософія, на думку доповідача, – глобальне явище. Разом із тим стирати відмінності неправильно.

Отже, протиставлення Заходу і Сходу має досить складний і суперечливий характер: в одних країнах, містах і регіонах воно швидко застаріває, в інших, навпаки, – штучно підтримується і консервується.

Вплив Заходу – його американо- і західноєвропоцентризм – поступово зменшується. Азія, в свою чергу, в обличчях Японії, Китаю, Індії, Росії, Кореї, Тайваню та деяких інших країн швидко наздоганяє Захід і скоро його випередить і економічно, і політично, і соціально, і культурно.

Одна з тем, яка активно дискутувалась на форумі, – це "Конфлікт і толерантність". Велику зацікавленість аудиторії викликала доповідь "Толерантність і філософія" професора Джіна Грондіна з Канадського університету. Звернувшись до історії філософії, її ретроспективи, він навів цілу низку прикладів, коли Платон, Аристотель, І. Кант, І. Фіхте, В. Шеллінг, Г. Гегель, А. Шопенгауер, К. Маркс, С. Кьоркегор, М. Гуссерль, М. Гайдеггер, М. Фуко та багато інших мислителів були дуже далекі від толерантності, захищаючи свої погляди. Дж. Грондін назвав Вольтера "чемпіоном толерантності". Але ми знаємо, який у цього письменника був гострий язик і гостре перо. Пригадайте хоча б його вислів: "Розчавіть гадину!"

Доповідач, перейшовши до сучасності, навів приклади нетерпимого ставлення прибічників концепцій європейської філософії до американської аналітичної філософії та ін. А що відбувається на засіданнях кафедр? Знайти у колеги недоліки у підготовці, логічні прогалини, помилки – постійне заняття багатьох філософів.

Чому філософи не можуть бути толерантними? На думку Дж. Грондіна, для цього є декілька підстав.

По-перше, філософи традиційно обговорюють проблеми істини, де діють відомі закони логіки (несуперечності та ін.), теорія аргументації, де обов'язково виникає суперечка, полеміка, а доведення істинності якогось положення потребує інших положень, істинність яких установлена раніше.

По-друге, будь-який світогляд є ідеологізованим. "Ми звикли захищати свій світогляд", – наголосив доповідач. Він заперечує радикальні вимоги, які несумісні з толерантністю, наприклад: "Заборонити релігію!", "Виключити ідеологію з університетів!" та ін.

Професор поставив риторичне запитання: "Чи достатньо ми толерантні?". Як вважає Дж. Грондін, толерантність – це добродійність. Але ця добродійність повинна бути підтримана іншими добродійностями: повагою до опонента, терпінням, поступливістю, добротою. Все це, на нашу думку, має певний ідеалізований характер і може діяти, коли справа не доходить до боротьби за життєві інтереси людей і природи. Хіба можна бути толерантним, коли агресори витягують з підвалів жінок і дітей, розстрілюють їх, відрізають голови, здійснюють геноцид?!

Доповідач завершив свій виступ такою сентенцією: "Будемо толерантні до тих, хто цього заслуговує". Це – слабкий, позбавлений конкретно-історичного підходу висновок.

Таким же абстрактним теоретизуванням відзначалась і доповідь Аліса Н'Дієє із Сенегалу. Він нагадав про релігійні війни католиків і кальвіністів, християн і мусульман, іудеїв і мусульман, не торкаючись їх дійсних економічних, політичних, соціальних та інших причин. Були наведені слова із листа Папи Римського Павла Іоанна II до віруючих різних конфесій: "Простим один одного". Але релігійна ворожнеча, маючи вторинний характер, продовжується і в наш час під тиском більш могутніх факторів. Коли доповідач сказав, що "релігія – це квінтесенція культури", то тут він все ж таки був далекий від істини. Це – особлива й важлива тема, навколо якої постійно виникає полеміка між ідеалістами, теологами і матеріалістами, атеїстами.

Плідними були міркування Аліса Н'Дієє щодо етнічних і моральних релігій, які актуальні і сьогодні в Африці, деяких регіонах Азії, Латинської Америки, Тихоокеанському анклаві. Це якісно інші релігії, в них немає богів. Шанування предків, жертви своїм предкам є основою цих релігій, як їх уявляють собі їх послідовники. Як вважає дослідник, такі форми релігій пов'язані з благочестям.

У свою чергу, Давід Расмуссен (США) під толерантністю розуміє задовільний рівень життя, повагу, задовільну стабільність суспільства, виконання певних норм і правил. Разом з тим, толерантність – це система різних понять. Д. Расмуссен висловив ідеалістичне положення: толерантність повинна розповсюджуватись на всіх. Це нереально в сучасному суспільстві. Американський філософ наголосив, що фундаментальною проблемою філософії є постіндустріальне суспільство. Це є продовженням лінії на затемнення, симулякризацію складної сутності сучасного економічного, ринкового, політичного суспільства.

Один із відомих європейських філософів Евандро Агассі (Італія) присвятив свою доповідь темі "Як переосмислити філософію науки?". Як окрема гілка філософії, цей напрям існує з античних часів. Найбільш розвиненого вигляду філософія науки досягла у Аристотеля. На думку доповідача, в наш час кожна наука досліджується незалежно від інших, виявляє її специфічні риси. (Можливо, цей висновок Е. Агассі більше стосується західної філософії. Вітчизняна філософія активно досліджувала й загальні проблеми розвитку природничих, математичних, суспільних і психологічних наук).

Від екскурсу до історії природничих і математичних наук у XIX–XX ст. доповідач перейшов до "соціологічного підходу" в філософії науки. Благополучно обійшовши марксизм, він одразу звернувся до "новомарксистської доктрини", до франкфуртської школи (яка не ставила за мету розвивати автентичний марксизм, а використовувала з нього лише певні ідеї і тлумачила їх по-своєму). Е. Агассі передав сутність такого підходу висловом: "Наука залежить від суспільного устрою". Це дуже абстрактна теза: під нею можна розуміти майже все, що завгодно.

Тенденції до змін у другій половині ХХ і на початку ХХІ століття стимулюють нові досягнення техніки і технологій. Ці досягнення набагато перевершили можливості рецепторів людини – її зору, слуху та ін.

Важливе місце в роботі Конгресу належало симпозиуму "Глобалізація і космополітизм".

Професор О. Чумаков (Росія) у своїй доповіді зосередив увагу на деяких теоретичних аспектах цих складних сучасних процесів. Філософ дав позитивне трактування глобалізації та космополітизму. Разом із тим він констатував, що людство живе в дуже різних соціальних умовах. Є розвинені країни, так званий "золотий мільярд" (хоча насправді його немає. – *В.П.*) і є більшість країн і народів, які існують на узбіччі історії. Як вважає доповідач, глобалізація – це об'єктивний історичний процес, а космополітизм – суб'єктивне сприйняття певного культурного явища. У цілому ж глобалізація і космополітизм – реальність розвитку людства в сучасну епоху.

Космополітизм – це світоглядні принципи, які з'явилися ще в античні часи. Доповідач пов'язує такий космополітизм із осмисленням космосу, він назвав певні етапи такого підходу, зокрема, у Цицерона, Марка Аврелія та інших. В епоху Відродження космополітизм стає глобальним (О. Чумаков значно випереджає історичні події. – *В.П.*).

І ось сучасність. "Світ став єдиним. Народи приречені на глобалізацію і космополітизацію", – стверджував доповідач. Зрозуміло, що цим процесам чиниться опір, – він визначає його як консерватизм, націоналізм, тоталітаризм, приєднавши до явищ і факторів опору також і тероризм, і злочинність.

Коли доповідач висловлює сентенцію, що "боротись треба з порочним світовим порядком, а не з глобалізацією і космополітизмом", то він неправий у тому, що цей порочний світовий порядок реалізується певним чином і через глобалізацію та космополітизм. Разом із тим він визнає подвійну природу глобалізації і космополітизму.

Доповідач пропонує ідею очищення понять глобалізації та космополітизму від негативного змісту і негативних сутностей та вважає, що такі "вичищені" поняття допоможуть філософам взяти участь у перетворенні світу. Однак О. Чумаков жорстоко помиляється. Поняття і теорії глобалізації та космополітизму, якщо вони спрямовані на пошук істини, розкривають і будуть розкривати всі величезні суперечності, антагонізми, які постійно відтворюються в силу існування неоімперіалістичної системи держав і країн, що розвиваються і які безнадійно відстали й опинились у полоні неоколоніалізму. (Немає необхідності наводити факти і цифри цих далеких один від одного полюсів надбагатства, надприбутків і надзлиденності, полюсів, які все більше розходяться між собою).

Моя доповідь "Глобалізація і антиглобалізація: до питання переосмислення їх філософського розуміння" відбулась на засіданні секції соціальної та політичної філософії. Вона була присвячена діалектико-матеріалістичному трактуванню цих реальних і актуальних явищ. Процеси глобалізації дійсно мають дуже складний антагоністичний, суперечливий характер, вони містять як прогресивні, позитивні аспекти, так і регресивні, негативні, а інколи і реакційні аспекти (візьміть ті ж агресивні війни в Югославії, Іраку, Афганістані та ін.). Основними "гравцями-глобалізаторами" виступають розвинені країни на чолі з США, їх пануючі класи буржуазії, фінансово-промислово-військові комплекси з їх транснаціональними банками і корпораціями. Цим сучасним монстрам бізнесу не до ілюзій і гуманізму: глобалізація для них – це постійна експансія, нові надприбутки, війни за ринки, території, дешеву робочу силу. А гарні казки про глобалізацію вони доручають розповідати своїм ідеологам і філософам (Ф. Фукуяма, С. Хантінгтон), соціологам, політологам. Прогресивні, позитивні аспекти глобалізації пробивають собі шлях всупереч інтересам і політиці цих лівіафанів. Глобалізація і пекучі глобальні проблеми сучасності – це по суті дві сторони одного й того ж історичного процесу.

Боротьба суспільних протилежностей породила антиглобалізацію як стихійну, так і організовану, громадську, в деяких країнах – державну (наприклад, в Ірані). Це боротьба за державний суверенітет, який швидко руйнується, за національну економіку і культуру, рідну мову, ідентичність тощо, коли вони нагло попираються, знищуються, руйнуються глобалізаторами. Як будуть розвиватись далі ці процеси? Є два полярних варіанти розвитку. Перший – це загибель людства в результаті "еволюції" неоімперіалістичної глобалізації та її глобальних проблем щодо краху, природної, технічної та суспільної катастрофи.

Другий варіант – революційна перемога соціалістичної глобалізації і планетарне (зусиллями всіх держав і народів) системне вирішення пекучих глобальних проблем, – спасіння і відновлення земної природи, подолання мілітаризму, війн, рабства, масового голоду, масових захворювань, темноти мільярдів людей та ін.

Сучасний стан якби прихованого розвитку глобальних проблем, глобалізації та антиглобалізації не може продовжуватись вічно – вибух (природний чи соціальний, чи обидва разом) буде обов'язково і закономірно.

Глобальні антагонізми земної природи і світового суспільства постійно поглиблюються і радикальне їх розв'язання буде або стихійним, катастрофічним, або розумним, організованим, гуманістичним. І вибір смерті або життя залежить від людства, його класів, партій, від кожного з нас.

Висновки. Сучасна світова філософія переживає глибоку кризу, так само як і суспільні науки. Так, філософської літератури, конференцій, конгресів стає все більше, а впливу на суспільство філософії і філософів як джерела правди про стан суспільства, причини його величезних протиріч і соціальних хвороб – все менше.

Чому так? Бо ця філософія соціально стареча, беззуба, ідеалістична, консервативна. Філософи багато пишуть про абстрактні ідеали й абстрактний гуманізм, а справа, як міркував К. Маркс, полягає в тому, щоб філософія допомагала змінювати цей несправедливий і негуманний світ на справедливий і гуманний.

Але ніщо не стоїть непорушно на місці, все знаходиться в процесах народження, становлення, розвитку і перетворення в нові форми. І тому будемо працювати в міру наших сил, щоб філософія подолала не тільки свою внутрішню кризу, а й допомогла світовому суспільству (це двоєдиний діалектичний процес) перейти від застарілих форм до соціуму вічного миру, про який мріяв І. Кант і багато інших мислителів, до вільної творчої праці, свободи, соціальної справедливості й рівності, всебічного розвитку кожної особистості.

І тому хай живе дійсна, життєстверджуюча філософія!

Прощавай, XXII Всесвітній філософський конгрес у Сеулі!

До зустрічі, XXIII Всесвітній філософський конгрес в Афінах!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Abstracts*. XXII World congress of philosophy: rethinking philosophy today. July 30 – august 5, 2008; Seoul national university, Seoul. — Korea, 2008. — P. 3–581.
2. *Abstracts*. XXII World congress of philosophy: rethinking philosophy today [Book II]. July 30 – august 5, 2008; Seoul national university, Seoul. — Korea, 2008. — P. 1–48.
3. *KRA: Society meeting*. XXII World congress of philosophy: rethinking philosophy today. July 30 – august 5, 2008; Seoul national university, Seoul. — Korea, 2008. — P. 3–290.